Zbornik sudske prakse

PRESUDA SUDA (četvrto vijeće)

10. studenoga 2022.*

„Zahtjev za prethodnu odluku – Pravosudna suradnja u kaznenim stvarima – Okvirna odluka 2005/212/PUP – Primjenjivost – Izricanje novčane kazne pravnoj osobi zbog neplaćanja poreznih obveza – Pojam ‚oduzimanje' – Članci 48., 49. i 52. Povelje Europske unije o temeljnim pravima – Sankcije kaznenopravne prirode – Načela pretpostavke nedužnosti, zakonitosti i proporcionalnosti kaznenih djela i kazni – Prava obrane – Izricanje kaznene sankcije pravnoj osobi za kazneno djelo koje je počinio zastupnik te pravne osobe – Usporedni kazneni postupak protiv tog zastupnika koji nije okončan – Proporcionalnost"

U predmetu C-203/21,

povodom zahtjeva za prethodnu odluku na temelju članka 267. UFEU-a, koji je uputio Okržen sad – Burgas (Okružni sud u Burgasu, Bugarska), odlukom od 12. ožujka 2021., koju je Sud zaprimio 31. ožujka 2021., u kaznenom postupku protiv društva

DELTA STROY 2003

uz sudjelovanje:

Okražna prokuratura – Burgas,

SUD (četvrto vijeće),

u sastavu: C. Lycourgos (izvjestitelj), predsjednik vijeća, L. S. Rossi, J.-C. Bonichot, S. Rodin i O. Spineanu-Matei, suci,

nezavisni odvjetnik: P. Pikamäe,

tajnik: A. Calot Escobar,

uzimajući u obzir pisani postupak,

uzimajući u obzir očitovanja koja su za Europsku komisiju podnijeli M. Wasmeier i I. Zaloguin, u svojstvu agenata,

saslušavši mišljenje nezavisnog odvjetnika na raspravi održanoj 9. lipnja 2022.,

donosi sljedeću

* Jezik postupka: bugarski

Presudu

1 Zahtjev za prethodnu odluku odnosi se na tumačenje članaka 4. i 5. Okvirne odluke Vijeća 2005/212/PUP od 24. veljače 2005. o oduzimanju imovinske koristi, sredstava i imovine pribavljene kaznenim djelom (SL 2005., L 68, str. 49.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 16., str. 87.) i članka 49. Povelje Europske unije o temeljnim pravima (u daljnjem tekstu: Povelja).

2 Zahtjev je upućen u okviru postupka pokrenutog protiv društva DELTA STROY 2003 EOOD (u daljnjem tekstu: društvo Delta Stroy) radi izricanja novčane kazne tom društvu zbog kaznenog djela u vezi s porezom na dodanu vrijednost (PDV) koje se stavlja na teret njegovu direktoru i zastupniku.

Pravni okvir

Pravo Unije

Okvirna odluka 2005/212

3 Člankom 1. Okvirne odluke 2005/212, naslovljenim „Definicije”, predviđa se:

„Za potrebe ove Okvirne odluke:

– ‚imovinska korist’ znači svaka ekonomska korist od kaznenih djela. Može obuhvaćati bilo koji oblik imovine u skladu s definicijom u sljedećoj alineji,

– ‚imovina’ uključuje imovinu bilo koje vrste, neovisno o tome je li materijalna ili nematerijalna, pokretna ili nepokretna, i pravne dokumente ili instrumente kojima se dokazuje pravo na ili interes za takvu imovinu,

– ‚sredstva’ znači bilo koja imovina koja se koristila ili se namjerava koristiti, na bilo koji način, u cijelosti ili djelomično, kako bi se počinilo kazneno djelo ili kaznena djela,

– ‚oduzimanje’ znači kazna ili mjera, koju je odredio sud nakon postupka u vezi s kaznenim djelom ili kaznenim djelima, a rezultira konačnim oduzimanjem imovine,

[…]”

4 Članak 2. te okvirne odluke, naslovljen „Oduzimanje”, određuje:

„1. Svaka država članica poduzima potrebne mjere kako bi mogla oduzeti, u cijelosti ili djelomično, sredstva i imovinsku korist od kaznenih djela za koja je propisana kazna zatvora u trajanju od više od jedne godine, ili imovinu u vrijednosti koja odgovara takvoj imovinskoj koristi.

2. U odnosu na porezna kaznena djela, države članice mogu uz kazneni postupak koristiti i druge postupke kako bi počinitelju oduzele imovinsku korist od kaznenog djela.”

5 Članak 4. navedene okvirne odluke, naslovljen „Pravna sredstva”, glasi:

„Svaka država članica poduzima potrebne mjere kako bi osigurala da zainteresirane stranke na koje utječu mjere na temelju članaka 2. i 3. imaju učinkovita pravna sredstva kako bi štitile svoja prava.”

6 Članak 5. iste okvirne odluke, naslovljen „Zaštitne mjere”, određuje:

„Ovom Okvirnom odlukom ne mijenjaju se obveze poštovanja temeljnih prava i temeljnih načela, uključujući posebno pretpostavku nedužnosti, kako je ugrađeno u članak 6. Ugovora o Europskoj uniji.”

Okvirna odluka 2005/214/PUP

7 Članak 1. Okvirne odluke Vijeća 2005/214/PUP od 24. veljače 2005. o primjeni načela uzajamnog priznavanja na novčane kazne (SL 2005., L 76. str. 16.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 11., str. 69.) određuje:

„Za potrebe ove Okvirne odluke:

[…]

(b) ‚novčana kazna’ znači obveza plaćanja:
i. novčanog iznosa utvrđenog u odluci na temelju osude zbog kažnjive radnje;

[…]

Novčana kazna ne uključuje:

– naloge za pljenidbu sredstava kojima se počinilo kazneno djelo ili koristi ostvarene kaznenim djelom,

[…]”

Direktiva 2014/42/EU

8 Članak 2. Direktive 2014/42/EU Europskog parlamenta i Vijeća od 3. travnja 2014. o zamrzavanju i oduzimanju predmeta i imovinske koristi ostvarene kaznenim djelima u Europskoj uniji (SL 2014., L 127, str. 39. i ispravak SL 2014., L 138, str. 114.), određuje:

„Za potrebe ove Direktive primjenjuju se sljedeće definicije:

1. ‚imovinska korist’ znači svaka ekonomska korist od kaznenih djela, neizravna ili izravna; ona se može sastojati od bilo kojeg oblika imovine i uključuje svako naknadno reinvestiranje ili preoblikovanje izravne imovinske koristi i svaku novčanu pogodnost;

2. ‚imovina’ znači imovina bilo koje vrste, neovisno o tome je li materijalna ili nematerijalna, pokretna ili nepokretna, odnosno pravni dokumenti ili instrumenti kojima se dokazuje pravo na ili interes za takvu imovinu;

[…]

4. ‚oduzimanje' znači konačno oduzimanje imovine koje je odredio sud u vezi s kaznenim djelom;

[…]".

9 Članak 14. stavak 1. te direktive određuje:

„Zajednička akcija 98/699/PUP [od 3. prosinca 1998. o pranju novca, utvrđivanju, praćenju, zamrzavanju, pljenidbi i oduzimanju imovine ili imovinske koristi ostvarene kaznenim djelom, koju je Vijeće usvojilo na temelju članka K.3 Ugovora o Europskoj uniji (SL 1998., L 333, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19., svezak 4., str. 163.], članak 1. točka (a) i članci 3. i 4. Okvirne odluke 2001/500/PUP [Vijeća od 26. lipnja 2001. o pranju novca, identifikaciji, praćenju, zamrzavanju, pljenidbi i oduzimanju imovine i imovinske koristi ostvarene kaznenim djelima (SL 2001., L 182, str. 1.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 19. svezak 3., str. 58.)] te prve četiri alineje članka 1. i članak 3. Okvirne odluke 2005/212/PUP zamjenjuju se ovom Direktivom za države članice obvezane ovom Direktivom, ne dovodeći u pitanje obveze tih država članica u vezi s rokovima za prenošenje okvirnih odluka u nacionalno pravo."

Bugarsko pravo

ZANN

10 Zakon za administrativnite narušenia i nakazania (Zakon o upravnim prekršajima i sankcijama) (DV br. 92 od 28. studenoga 1969.), u verziji primjenjivoj na činjenice iz glavnog postupka (u daljnjem tekstu: ZANN), sadržava poglavlje 4. naslovljeno „Upravne sankcije kaznenopravne prirode protiv pravnih osoba i pojedinačnih poduzetnika", koje sadržava članke 83., 83.a, 83.b i 83.d do 83.g tog zakona.

11 Članak 83. tog zakona određuje:

„(1) U slučajevima predviđenima relevantnim zakonom, uredbom Vijeća ministara ili odlukom lokalnog tijela, pravnim osobama i pojedinačnim poduzetnicima može se izreći novčana sankcija ako su u obavljanju svojih djelatnosti povrijedili obveze prema državi ili općini.

(2) Sankcija iz prethodnog stavka izriče se u skladu s pravilima predviđenima ovim zakonom, ako odgovarajući propis ne propisuje drukčije."

12 Člankom 83.a istog zakona predviđeno je:

„(1) Svaka pravna osoba koja se obogati ili bi se obogatila kaznenim djelom na temelju članaka 255. […] Kaznenog zakonika kao i bilo kojim kaznenim djelom koje je, za račun ili na inicijativu zločinačke organizacije, počinila:

1. osoba ovlaštena za formiranje volje pravne osobe;

2. osoba koja zastupa pravnu osobu;

3. osoba izabrana u upravljačko ili nadzorno tijelo pravne osobe, ili

4. radnik ili zaposlenik kojemu je pravna osoba dodijelila poseban zadatak, ako je kazneno djelo počinjeno pri obavljanju ili u okviru tog zadatka,

kaznit će se novčanom kaznom koja je barem jednaka iznosu ostvarene ili pribavljene koristi, do najviše 1 000 000 [bugarskih leva, oko 511 000 eura] ako je riječ o imovinskoj koristi […].

(2) Novčana kazna izriče se i svim pravnim osobama koje nemaju sjedište na državnom području Republike Bugarske, kada je kazneno djelo iz stavka 1. počinjeno na državnom području Republike Bugarske.

(3) Novčana kazna izriče se pravnoj osobi čak i ako su osobe iz stavka 1. točaka 1., 2. i 3. poticale na počinjenje navedenog kaznenog djela ili su supočinitelji, kao i kada je kazneno djelo ostalo samo u pokušaju.

(4) Novčana kazna izriče se neovisno o tome je li utvrđena kaznena odgovornost osoba koje su sudjelovale u kaznenom djelu iz stavka 1.

(5) Izravna ili neizravna korist koju je pravna osoba ostvarila kaznenim djelom iz stavka 1. oduzima se u korist države, ako se ne mora vratiti ili nadoknaditi, ili se plijeni u skladu s Kaznenim zakonikom. Ako je stvar ili imovina koja je predmet kaznenog djela nestala ili je otuđena, daje se iznos koji odgovara njezinoj protuvrijednosti u bugarskim levima.

[…]”

13 U skladu s člankom 83.b ZANN-a:

„(1) Postupak iz članka 83.a pokreće se na obrazloženi prijedlog državnog odvjetnika nadležnog za ispitivanje predmeta ili spisa koji se odnosi na predmetno kazneno djelo pred Okrženim sadom [(Okružni sud)] u mjestu sjedišta pravne osobe i, u slučajevima iz članka 83.a stavka 2., pred Sofijskim gradskim sadom [(Gradski sud u Sofiji, Bugarska)]:

1. nakon podnošenja optužnice sudu, rješenja kojim se predlaže oslobođenje počinitelja kaznenog djela od kaznene odgovornosti i izricanje upravne sankcije ili sporazuma o kazni;

[…]

(2) Prijedlog mora sadržavati:

1. opis kaznenog djela, okolnosti u kojima je to djelo počinjeno i naznaku postojanja uzročno-posljedične veze između kaznenog djela i koristi za pravnu osobu;

2. naznaku prirode i iznosa koristi;

3. tvrtku, predmet poslovanja, sjedište i adresu uprave pravne osobe;

4. osobne podatke zastupnika pravne osobe;

5. osobne podatke osoba optuženih ili osuđenih za kazneno djelo;

6. popis pisanih dokumenata kojima se utvrđuju okolnosti iz točaka 1. i 2. ili ovjerene preslike tih dokumenata;

7. popis osoba koje treba pozvati radi njihova saslušanja/kao svjedoke;

8. datum i mjesto njegova sastavljanja kao i ime, svojstvo i potpis državnog odvjetnika.

[…]”

14 Članak 83.d tog zakona glasi:

„[…]

(2) Sud, zasjedajući kao sudac pojedinac, ispituje prijedlog na javnoj raspravi na kojoj sudjeluje državno odvjetništvo i na koju je pozvana pravna osoba.

(3) Nepojavljivanje zastupnika pravne osobe, kad je propisno pozvan, ne sprječava sud da odluči o predmetu.

(4) Sud prikuplja dokaze po službenoj dužnosti ili na prijedlog stranaka.

(5) Sud ispituje predmet i na temelju prikupljenih dokaza ocjenjuje:

1. je li dotična pravna osoba pribavila nezakonitu korist;

2. postoji li veza između počinitelja kaznenog djela i pravne osobe;

3. postoji li veza između kaznenog djela i koristi koju je pribavila pravna osoba;

4. koja je vrsta i iznos koristi, ako je korist imovinska.

(6) Sud donosi odluku kojom:

1. izriče novčanu kaznu; [ili]

2. odbija izreći novčanu kaznu.

(7) Odluka iz stavka 6. točke 1. sadržava:

1. podatke o pravnoj osobi;

2. podatke o podrijetlu, vrsti i iznosu koristi;

3. iznos izrečene novčane kazne;

4. opis stvari koja je eventualno oduzeta u korist države;

5. odmjeravanje troškova.

[…]”

15 U skladu s člankom 83.e navedenog zakona:

„[…]

(1) Odluka Okrženog sada [(Okružni sud)] na temelju članka 83.d stavka 6. može se osporavati žalbom [osuđene osobe] ili prigovorom (‚protest') [državnog odvjetništva] pred Apelativenim sadom [(Žalbeni sud)] u roku od 14 dana od njezine dostave strankama.

(2) Predmet se ispituje na javnoj raspravi uz sudjelovanje državnog odvjetništva. Pravna osoba također se poziva na raspravu.

(3) U postupku […] dopušteni su samo pisani dokazi.

(4) Apelativen sad [(Žalbeni sud)] odlučuje odlukom kojom može:

1. ukinuti odluku Okržen sada [(Okružni sud)] i vratiti predmet na ponovno suđenje ako su u prvostupanjskom postupku počinjene bitne povrede odredaba postupka;

2. ukinuti odluku Okržen sada [(Okružni sud)] i izreći novčanu kaznu;

3. ukinuti odluku Okržen sada [(Okružni sud)] i odbiti izricanje novčane kazne;

4. preinačiti odluku Okržen sada [(Okružni sud)];

5. potvrditi odluku Okržen sada [(Okružni sud)].

(5) Odluka Apelativen sada [(Žalbeni sud)] je pravomoćna."

16 Članak 83.f ZANN-a glasi kako slijedi:

„[…]

(1) Postupak u kojem su Okržen sad (Okružni sud) ili Apelativen sad (Žalbeni sud) donijeli pravomoćnu odluku može se obnoviti ako:

1. je pravomoćnom odlukom ili presudom utvrđeno da su određeni pisani dokazi na temelju kojih je odluka donesena lažni ili sadržavaju lažne informacije;

2. je pravomoćnom odlukom ili presudom utvrđeno da su sud, državno odvjetništvo, stranka ili intervenijent u postupku počinili kazneno djelo u vezi sa sudjelovanjem u postupku;

3. je nakon stupanja na snagu odluke o izricanju novčane kazne pravnoj osobi osoba iz članka 83.a stavka 1. točaka 1. do 4. oslobođena od odgovornosti pravomoćnom sudskom odlukom ili je državno odvjetništvo obustavilo prethodni postupak koji se prekida u slučajevima iz članka 24. stavka 1. točke 1. Zakonika o kaznenom postupku;

4. su nakon stupanja na snagu odluke otkrivene činjenice ili dokazi koji nisu bili poznati stranci i sudu i koji imaju veliku važnost za predmet;

5. je odlukom Europskog suda za ljudska prava utvrđena povreda Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda koja je od velike važnosti za predmet;

6. je tijekom postupka počinjena bitna povreda odredaba postupka.

(2) Zahtjev za obnovu postupka može se podnijeti u roku od šest mjeseci od saznanja za okolnost koja je razlog za obnovu, a u slučajevima iz stavka 1. točke 6. od stupanja na snagu odluke Okrženog sada (Okružni sud) ili Apelativenog sada (Žalbeni sud).

(3) Osim ako sud odluči drukčije, zahtjev za obnovu postupka ne odgađa izvršenje odluke koja je stupila na snagu.

(4) Zahtjev za obnovu postupka mogu podnijeti:

1. okružni državni odvjetnik;

2. pravna osoba kojoj je izrečena novčana kazna.

(5) Zahtjev za obnovu razmatra Apelativen sad [(Žalbeni sud)] sudskog okruga u kojem se nalazi tijelo koje je donijelo odluku koja je stupila na snagu.

(6) Apelativen sad [(Žalbeni sud)] ispituje zahtjev u sastavu od tri suca. Kada se odnosi na odluku Apelativen sada (Žalbeni sud), zahtjev za obnovu postupka razmatra drugo vijeće tog Apelativen sada (Žalbeni sud).

(7) Predmet se razmatra na javnoj raspravi uz sudjelovanje državnog odvjetništva. Pravna osoba također se poziva na raspravu.

(8) Ako smatra da je zahtjev osnovan, Apelativen sad (Žalbeni sud) ukida odluku i vraća predmet na ponovno suđenje, pri čemu navodi dio postupka koji treba ponoviti.”

17 Članak 83.g tog zakona određuje:

„Na pitanja koja nisu uređena člankom 83.b i člancima 83.d do 83.f primjenjuju se odredbe Zakonika o kaznenom postupku.”

Kazneni zakonik

18 Članak 255. stavak 1. Nakazatelenog kodeksa (Kazneni zakonik) određuje:

„Osoba koja izbjegava utvrđivanje ili plaćanje poreznih obveza velikog iznosa, tako što:

[…]

2. daje lažne informacije ili skriva informacije u prijavi koju je podnijela,

3. ne izda račun ili drugi računovodstveni dokument,

[…]

kažnjava se kaznom zatvora od jedne do šest godina i novčanom kaznom do 2000 [bugarskih leva]”.

Glavni postupak i prethodna pitanja

19 Osoba ZK je direktor i zastupnik društva Delta Stroy sa sjedištem u Burgasu (Bugarska). U tom je svojstvu osoba ZK 5. kolovoza 2019. optužena da je, kao produljeno kazneno djelo, izbjegla plaćanje poreznih obveza u ukupnom iznosu od 11 388,98 bugarskih leva (oko 5800 eura), koji odgovara PDV-u koji se duguje za porezna razdoblja koja se odnose na ožujak, travanj i srpanj 2009., što je kazneno djelo predviđeno i kažnjivo člankom 255. stavkom 1. točkama 2. i 3. Kaznenog zakonika. Taj je kazneni postupak bio u tijeku pred Okrženim sadom – Burgas (Okružni sud u Burgasu, Bugarska) na dan upućivanja ovog zahtjeva za prethodnu odluku.

20 Državni odvjetnik Okražne prokurature – Burgas (Okružno državno odvjetništvo u Burgasu, Bugarska) predložio je tom sudu 9. prosinca 2020. da u zasebnom postupku izrekne novčanu kaznu društvu Delta Stroy, na temelju članka 83.a i sljedećih članaka ZANN-a, jer je to društvo ostvarilo imovinsku korist na temelju kaznenog djela koje je počinila osoba ZK. Tom prijedlogu bila je priložena optužnica protiv te osobe.

21 Okržen sad – Burgas (Okružni sud u Burgasu) dvoji o usklađenosti članka 83.a i sljedećih članaka ZANN-a s Okvirnom odlukom 2005/212 kao i s načelom zakonitosti kaznenih djela i kazni, utvrđenog u članku 49. Povelje, jer se tim člancima ZANN-a kaznenom sudu omogućuje izricanje novčane kazne pravnoj osobi zbog kaznenog djela koje je predmet usporednog kaznenog postupka koji još nije pravomoćno okončan.

22 Taj sud najprije podsjeća na to da je ranija verzija relevantnih odredbi ZANN-a predviđala da se pravnoj osobi može izreći novčana kazna zbog kaznenog djela koje je počinila fizička osoba u vezi s djelatnošću te pravne osobe tek nakon što je sudska odluka kojom se navedena fizička osoba osuđuje postala pravomoćna. Međutim, nakon izmjene tih odredbi takav je zahtjev ispušten.

23 Navedeni sud objašnjava da su u ovom predmetu pokrenuta dva usporedna postupka, jedan protiv osobe ZK, na temelju članka 255. stavka 1. Kaznenog zakonika, zbog poreznog kaznenog djela za koje se sumnja da ga je počinila, a drugi protiv društva Delta Stroy, na temelju članka 83.a i sljedećih članaka ZANN-a, s ciljem da se tom društvu izrekne novčana kazna u iznosu jednakom imovinskoj koristi koja proizlazi iz tog kaznenog djela. Taj isti sud ističe da ZANN ne predviđa mogućnost prekida postupka pokrenutog na temelju članka 83.a i sljedećih članaka do okončanja kaznenog postupka pokrenutog protiv osobe ZK.

24 Nadalje, sud koji je uputio zahtjev smatra da izricanje novčane kazne pravnoj osobi zbog kaznenog djela koje je počinila fizička osoba, koja odgovara koristi koju je ta osoba ostvarila ili mogla ostvariti tim kaznenim djelom, predstavlja oduzimanje, u cijelosti ili djelomično, imovinske koristi od kaznenog djela u smislu članka 2. stavka 1. Okvirne odluke 2005/212.

25 Naposljetku, sud koji je uputio zahtjev podsjeća na to da je člankom 49. Povelje utvrđeno načelo zakonitosti kaznenih djela i kazni, koje zabranjuje izricanje kazne prije nego što se utvrdi da je kazneno djelo počinjeno. Međutim, kad je riječ o ZANN-u, okolnost je li fizička osoba doista počinila kazneno djelo nije jedan od elemenata koje kazneni sud treba ocijeniti u svrhu izricanja eventualne novčane kazne pravnoj osobi, na temelju članka 83.d stavka 5. tog zakona.

26 Tako postupak na temelju članka 83.a i sljedećih odredbi ZANN-a u praksi omogućuje da se pravnoj osobi izrekne sankcija koja se temelji samo na elementima optužbe protiv zastupnika i direktora te pravne osobe, u vezi s konkretnim kaznenim djelom čije postojanje još nije utvrđeno pravomoćnom sudskom odlukom.

27 U tim je okolnostima Okržen sad – Burgas (Okružni sud u Burgasu) odlučio prekinuti postupak i uputiti Sudu sljedeća prethodna pitanja:

„1. Treba li članke 4. i 5. Okvirne odluke [2005/212] te članak 49. [Povelje] tumačiti na način da im se ne protivi propis države članice na temelju kojeg nacionalni sud u slučaju kao što je onaj iz glavnog postupka može izreći kaznu protiv pravne osobe zbog određenog kaznenog djela čije počinjenje još nije utvrđeno jer je to počinjenje predmet usporednog kaznenog postupka koji nije pravomoćno okončan?

2. Treba li članke 4. i 5. Okvirne odluke [2005/212] te članak 49. [Povelje] tumačiti na način da im se ne protivi propis države članice na temelju kojeg nacionalni sud u slučaju kao što je onaj iz glavnog postupka može izreći kaznu protiv pravne osobe na način da iznos te kazne utvrdi u iznosu vrijednosti imovinske koristi koja bi se ostvarila određenim kaznenim djelom čije počinjenje još nije utvrđeno jer je to počinjenje predmet usporednog kaznenog postupka koji još nije pravomoćno okončan?”

O prethodnim pitanjima

Prvo pitanje

Uvodna očitovanja

28 Prema ustaljenoj sudskoj praksi Suda, u okviru suradnje između nacionalnih sudova i Suda, ustanovljene člankom 267. UFEU-a, na Sudu je da nacionalnom sudu pruži koristan odgovor koji mu omogućuje rješavanje spora koji se pred njim vodi. U tom će smislu Sud, ako je potrebno, preoblikovati pitanja koja su mu postavljena. Naime, zadatak je Suda tumačiti sve odredbe prava Unije koje su nacionalnim sudovima potrebne za rješavanje sporova koji se pred njima vode, čak i ako te odredbe nisu izričito navedene u pitanjima koja su ti sudovi uputili Sudu (vidjeti u tom smislu presudu od 7. srpnja 2022., Pensionsversicherungsanstalt (Razdoblja odgoja djeteta u inozemstvu), C-576/20, EU:C:2022:525, t. 35. i navedenu sudsku praksu).

29 U tom pogledu, kao prvo, valja istaknuti to da se – iako se sud koji je uputio zahtjev svojim prvim pitanjem pita o tumačenju članaka 4. i 5. Okvirne odluke 2005/212, koji se odnose na oduzimanje imovinske koristi, sredstava i imovine pribavljene kaznenim djelom – glavni postupak ne odnosi na takav postupak oduzimanja.

30 Naime, kada je riječ, najprije, o pojmu „oduzimanje”, nije prikladno pozvati se na definiciju iz članka 1. četvrte alineje Okvirne odluke 2005/212, nego na definiciju iz članka 2. točke 4. Direktive 2014/42, jer je ta direktiva, na temelju njezina članka 14. stavka 1., zamijenila, među ostalim, prve četiri alineje članka 1. te okvirne odluke. Međutim, prema potonjoj definiciji, „oduzimanje” znači „konačno oduzimanje imovine koje je odredio sud u vezi s kaznenim djelom”.

31 Nadalje, članak 2. stavak 1. Okvirne odluke 2005/212 zahtijeva da svaka država članica poduzima potrebne mjere kako bi mogla oduzeti, u cijelosti ili djelomično, sredstva i imovinsku korist od kaznenih djela za koja je propisana kazna zatvora u trajanju od više od jedne godine, ili imovinu u vrijednosti koja odgovara takvoj imovinskoj koristi.

32 Naposljetku, iz članka 2. točke 1. Direktive 2014/42 proizlazi da „imovinska korist" odgovara ekonomskoj koristi od kaznenih djela i da se može sastojati od bilo kojeg oblika imovine.

33 U tom okviru, ako je novčani iznos „imovina" koji se može oduzeti (vidjeti u tom smislu presudu od 21. listopada 2021., Okražna prokuratura – Varna, C-845/19 i C-863/19, EU:C:2021:864, t. 58.), tada takva imovina može biti predmet mjere oduzimanja primjenom članka 2. stavka 1. Okvirne odluke 2005/212 samo ako predstavlja korist koja proizlazi iz kaznenog djela, odnosno imovinsku korist ostvarenu tim kaznenim djelom, ili predmet za počinjenje kaznenog djela, odnosno imovinu koja se koristila ili se namjeravala koristiti za počinjenje navedenog kaznenog djela.

34 Nasuprot tomu, pojam „novčana kazna", kako je definiran u članku 1. točki (b) podtočki i. Okvirne odluke 2005/214, odnosi se na svaku obvezu plaćanja novčanog iznosa nakon osude za kazneno djelo, utvrđenu u odluci na temelju osude zbog kažnjive radnje. Tom se odredbom pojašnjava da taj pojam ne obuhvaća, među ostalim, naloge za oduzimanje sredstava kojima se počinilo kazneno djelo ili koristi ostvarene kaznenim djelom.

35 U tom pogledu valja istaknuti da iznos novčane kazne neće nužno odgovarati vrijednosti ekonomske koristi ostvarene kaznenim djelom zbog kojeg je ta sankcija izrečena. Naime, takva sankcija može biti određena u iznosu koji je niži, jednak ili viši od vrijednosti te koristi te se čak može izreći i kad takva korist ne postoji, ili istodobno s oduzimanjem imovinske koristi koja potječe od kaznenog djela. Osim toga, takva novčana kazna nije usporediva s oduzimanjem predmeta kojima je predmetno kazneno djelo počinjeno.

36 Stoga je očito da je zakonodavac Unije, donoseći okvirne odluke 2005/212 i 2005/214, htio razlučiti mjere koje se odnose na oduzimanje imovine, koja čini imovinsku korist od kaznenih djela ili predmete kaznenih djela, od mjera koje se odnose na novčanu kaznu povezanu s takvim kaznenim djelima.

37 U ovom predmetu sud koji je uputio zahtjev smatra da izricanje novčane kazne pravnoj osobi, zbog kaznenog djela koje je počinila fizička osoba, koja odgovara koristi koju je pravna osoba ostvarila ili mogla ostvariti tim djelom, predstavlja oduzimanje, u cijelosti ili djelomično, imovinske koristi od kaznenog djela, u smislu Okvirne odluke 2005/212. On međutim pojašnjava da bugarsko pravo dopušta izricanje takve novčane kazne čak i kad u stvarnosti nije ostvarena nikakva korist, pa i kada korist nije imovinska, i dodaje da postupak iz članka 83.a i sljedećih članaka ZANN-a nije usmjeren isključivo na nezakonito stečenu imovinu. K tomu, iz članka 83.a stavka 1. proizlazi da iznos novčane kazne koji se može izreći može premašiti vrijednost ostvarene koristi.

38 S obzirom na prethodno navedeno, novčana kazna, poput one predviđene u članku 83.a stavku 1. ZANN-a, ne predstavlja mjeru oduzimanja u smislu Okvirne odluke 2005/212 i Direktive 2014/42, čak i ako iznos te sankcije odgovara vrijednosti imovinske koristi stečene kaznenim djelom.

39 Iz toga slijedi da ta okvirna odluka nije primjenjiva na glavni postupak i da stoga njezine članke 4. i 5. ne treba tumačiti u okviru ovog zahtjeva za prethodnu odluku.

40 Što se tiče, kao drugo, dvojbi suda koji je uputio zahtjev u pogledu sukladnosti članka 83.a i sljedećih članaka ZANN-a s člankom 49. Povelje, važno je, kao prvo, utvrditi da je predmet glavnog postupka izricanje novčane kazne društvu zbog nezakonite imovinske koristi koju je ono steklo kaznenim djelom koje je počinio njegov zastupnik i direktor u vezi s prijavom PDV-a.

41 Sud je već presudio da upravne sankcije koje su izrekla nacionalna porezna tijela i kazneni postupci pokrenuti zbog kažnjivih djela u području PDV-a, s obzirom na to da im je cilj osigurati pravilnu naplatu PDV-a i borbu protiv utaje, predstavljaju provedbu prava Unije u smislu članka 51. stavka 1. Povelje (vidjeti u tom smislu presude od 26. veljače 2013., Åkerberg Fransson, C-617/10, EU:C:2013:105, t. 26. i 27. i od 5. svibnja 2022., BV, C-570/20, EU:C:2022:348, t. 26.). Isto vrijedi i za sankcije koje je izrekao sud u takvim kaznenim postupcima. Iz toga slijedi da je Povelja primjenjiva u glavnom postupku.

42 Kao drugo, nesporno je da sustav sankcija o kojem je riječ u glavnom postupku ima kaznenu prirodu. Sud koji je uputio zahtjev osobito navodi da postupak iz članka 83.a i sljedećih članaka ZANN-a ima sve značajke kaznenog postupka.

43 Kao treće, člankom 49. Povelje utvrđeno je, među ostalim, načelo zakonitosti kaznenih djela i kazni, koje odgovara članku 7. Europske konvencije za zaštitu ljudskih prava i temeljnih sloboda, potpisane u Rimu 4. studenoga 1950. (u daljnjem tekstu: EKLJP), kao što to proizlazi iz Objašnjenja koja se odnose na Povelju Europske unije o temeljnim pravima (SL 2007., C 303, str. 17.) (SL, posebno izdanje na hrvatskom jeziku, poglavlje 1., svezak 7., str. 104.).

44 Na temelju članka 52. stavka 3. Povelje, u onoj mjeri u kojoj ona sadržava prava koja odgovaraju pravima zajamčenima EKLJP-om, značenje i opseg primjene tih prava jednaki su onima iz te konvencije. Stoga Sud mora osigurati da njegovo tumačenje članka 49. Povelje zajamči razinu zaštite kojom se ne povređuje ona zajamčena člankom 7. EKLJP-a, kako ga tumači Europski sud za ljudska prava (vidjeti u tom smislu presudu od 23. studenoga 2021., IS (Nezakonitost odluke kojom se upućuje prethodno pitanje), C-564/19, EU:C:2021:949, t. 101. i navedenu sudsku praksu).

45 Međutim, kao što je istaknuo sâm sud koji je uputio zahtjev, Europski sud za ljudska prava presudio je da se članku 7. EKLJP-a protivi to da se sankcija kaznene prirode izrekne pojedincu a da prethodno nije utvrđena njegova osobna kaznena odgovornost, jer bi se tako također povrijedila pretpostavka nevinosti zajamčena člankom 6. stavkom 2. EKLJP-a (ESLJP, 28. lipnja 2018., G. I. E.M s.r.l i dr. protiv Italije, CE:ECHR:2018:0628JUD000182806, t. 251.).

46 Budući da članak 49. Povelje treba tumačiti na način da sadržava iste zahtjeve poput onih koji proizlaze iz članka 7. EKLJP-a, a koji su navedeni u prethodnoj točki, taj članak 49. relevantan je za odgovor koji treba dati na prvo prethodno pitanje.

47 Prema tome, kao što to potvrđuje sudska praksa navedena u točki 45. ove presude, takvi su zahtjevi također jednaki onima koji proizlaze iz načela pretpostavke nevinosti, predviđenog člankom 6. stavkom 2. EKLJP-a, koje je izričito utvrđeno u članku 48. stavku 1. Povelje.

48 Stoga, s obzirom na predmet ovog zahtjeva za prethodnu odluku, koji se u biti odnosi na utvrđenje kaznene odgovornosti pravne osobe zbog postupaka njezina zastupnika i direktora, u okviru odgovora na to pitanje nije potrebno uputiti na članak 49. Povelje, nego je dovoljno uputiti na

članak 48. stavak 1. Povelje, koji se, poput sudske prakse navedene u točki 44. ove presude, mora tumačiti na način da osigurava razinu zaštite kojom se ne povrjeđuje razina zaštite zajamčena člankom 6. EKLJP-a.

49 Kada je riječ o članku 48. stavku 2. Povelje, kojim se utvrđuje načelo poštovanja prava obrane, on je također relevantan za davanje korisnog odgovora sudu koji je uputio zahtjev.

50 Stoga prvo pitanje treba preoblikovati tako da se njime u biti želi utvrditi treba li članak 48. Povelje tumačiti na način da mu se protivi nacionalni propis na temelju kojeg nacionalni sud može pravnoj osobi izreći kaznenu sankciju za kazneno djelo za koje je odgovorna fizička osoba koja ima ovlast formirati volju te pravne osobe ili je zastupati, ako ta odgovornost još nije pravomoćno utvrđena.

Meritum

51 U skladu s člankom 48. stavkom 1. Povelje, svaki optuženik smatra se nedužnim sve dok mu se ne dokaže krivnja u skladu sa zakonom. To se načelo primjenjuje kada je riječ o određivanju objektivnih elemenata kaznenog djela koje može dovesti do izricanja upravnih sankcija koje imaju kaznenopravnu prirodu (presuda od 9. rujna 2021., Adler Real Estate i dr., C-546/18, EU:C:2021:711, t. 46. i navedena sudska praksa), kao što je to ovdje slučaj i kao što je to utvrđeno u točki 42. ove presude.

52 Osim toga, u članku 48. stavku 2. Povelje navodi se da je zajamčeno poštovanje prava na obranu svakog optuženika. Sud je već presudio da poštovanje prava obrane predstavlja, u svim postupcima koji bi mogli dovesti do sankcija, temeljno načelo prava Unije (presude od 14. rujna 2010., Akzo Nobel Chemicals i Akcros Chemicals/Komisija i dr., C-550/07 P, EU:C:2010:512, t. 92. i od 15. srpnja 2021., Komisija/Poljska (Sustav stegovnih mjera za suce), C-791/19, EU:C:2021:596, t. 204.).

53 Prema mišljenju suda koji je uputio zahtjev, iz odredaba članka 83.a stavka 1. u vezi s člancima 83.b i 83.f ZANN-a proizlazi da se pravnoj osobi može izreći kaznena sankcija u slučaju kad se obogati ili se može obogatiti kaznenim djelom koje se pripisuje fizičkoj osobi koja je ovlaštena formirati volju te pravne osobe ili je zastupati, čak i prije nego što je ta fizička osoba pravomoćno osuđena za to kazneno djelo.

54 Osim toga, iz odluke kojom se upućuje zahtjev za prethodnu odluku proizlazi da sud kojem je nadležni državni odvjetnik uputio prijedlog da se pravnoj osobi izrekne novčana kazna na temelju članka 83.a stavka 1. ZANN-a mora, u skladu s člankom 83.d stavkom 5. tog zakona, ispitati predmet samo u odnosu na elemente predviđene tom odredbom, odnosno okolnosti je li dotična pravna osoba stekla nezakonitu korist, postoji li veza između počinitelja kaznenog djela i pravne osobe, postoji li veza između kaznenog djela i stečene koristi, te koja je vrsta i iznos koristi i je li ona imovinska. Sud koji je uputio zahtjev ističe da se svi ti elementi temelje na pretpostavci da je počinjeno kazneno djelo i dodaje da sud kojem je nadležni državni odvjetnik uputio prijedlog nije ovlašten preispitivati osnovanost te pretpostavke, jer se samo u okviru kaznenog postupka pokrenutog protiv fizičke osobe može razmatrati je li kazneno djelo počinjeno ili ne.

55 Naposljetku, iz spisa kojim Sud raspolaže uopće ne proizlazi da pravna osoba raspolaže pravnim sredstvom neograničene nadležnosti koje bi joj omogućilo da u kasnijoj fazi postupka pokrenutog protiv nje osporava postojanje kaznenog djela.

56 Naime, iako ta pravna osoba može podnijeti žalbu protiv presude kojom je osuđena, na temelju članka 83.e ZANN-a, ni sud koji odlučuje o žalbi nije ovlašten ocjenjivati istinitost navedene pretpostavke.

57 Isto tako, postupak koji je doveo do izricanja kaznene sankcije pravnoj osobi može se obnoviti samo u određenim vrlo posebnim okolnostima, u skladu s člankom 83.f tog zakona. Stoga je dovoljno utvrditi da je riječ o izvanrednom pravnom sredstvu koje pravna osoba osuđena za kazneno djelo, na temelju članka 83.a i sljedećih članaka navedenog zakona, ne može upotrijebiti *ipso iure*, pri čemu nije potrebno odlučiti daju li ti razlozi za obnovu postupka sudu pred kojim se vodi postupak šire ovlasti od onih kojima je raspolagao kada je odlučivao u prvom stupnju ili povodom žalbe.

58 Iz toga slijedi da, kao što je to u biti istaknuo nezavisni odvjetnik u točkama 50. i 52. svojeg mišljenja, pravna osoba može biti pravomoćno kažnjena zbog kaznenog djela koje se pripisuje fizičkoj osobi koja je ovlaštena formirati njezinu volju ili je zastupati, a da pritom nadležni sud ne može ocijeniti je li to kazneno djelo doista počinjeno te pri čemu pravna osoba nema mogućnost učinkovito iznijeti svoja očitovanja u tom pogledu.

59 Takva situacija može očito neproporcionalno ugroziti načelo pretpostavke nedužnosti kao i prava obrane, koja su toj pravnoj osobi zajamčena na temelju članka 48. Povelje.

60 Naime, iako je točno da se članku 48. Povelje ne protivi to da država članica uvede činjenične i pravne presumpcije, na toj je državi članici da razumno ograniči presumpcije koje se nalaze u njezinim represivnim zakonima, uzimajući u obzir težinu predmetnog slučaja i očuvanje prava obrane, jer inače može doći do neproporcionalne povrede načela pretpostavke nedužnosti, utvrđene u stavku 1. tog članka (vidjeti u tom smislu presudu od 9. rujna 2021., Adler Real Estate i dr., C-546/18, EU:C:2021:711, t. 47.).

61 Isto tako, Europski sud za ljudska prava presudio je da države ugovornice mogu, među ostalim, pod određenim uvjetima učiniti kažnjivom materijalnu ili objektivnu činjenicu samu po sebi. Međutim, u kaznenim stvarima EKLJP ih obavezuje da poštuju određeni prag. Taj se prag prekoračuje kada presumpcija ima učinak lišavanja osobe svake mogućnosti da se oslobodi odgovornosti u odnosu na činjenice koje joj se stavljaju na teret, čime joj se uskraćuju prava iz članka 6. stavka 2. EKLJP-a (vidjeti u tom smislu presudu ESLJP-a od 28. lipnja 2018., G. I. E.M s.r.l i dr. protiv Italije, CE:ECHR:2018:0628JUD000182806, t. 243. i navedenu sudsku praksu).

62 Međutim, kao što je to istaknuto u točki 54. ove presude, sud koji izriče sankciju pravnoj osobi ovlašten je odlučivati samo o točno određenim elementima, a ne može ocijeniti postoji li kazneno djelo na kojem se može temeljiti takva sankcija. Iz toga slijedi da ta pravna osoba ne može učinkovito ostvariti svoja prava obrane jer ne može osporavati postojanje tog kaznenog djela i u konačnici mora trpjeti posljedice postojanja zasebnog postupka pokrenutog protiv fizičke osobe koja ima ovlast formirati njezinu volju ili je zastupati.

63 U tom pogledu valja podsjetiti na to da su prava obrane subjektivne naravi, tako da ih same dotične stranke moraju moći učinkovito ostvariti (presuda od 9. rujna 2021., Adler Real Estate i dr., C-546/18, EU:C:2021:711, t. 59. i navedena sudska praksa). Osim toga, ne može se isključiti postojanje razlike između interesa pravne osobe i fizičke osobe koja je ovlaštena formirati njezinu volju ili je zastupati.

64 Takav zaključak ne može se dovesti u pitanje mogućnošću da pravna osoba na temelju članka 83.f ZANN-a zatraži obnovu postupka kako bi ishodila oslobođenje od novčane kazne koja joj je izrečena, među ostalim, u slučaju kada je fizička osoba koja ima ovlast formirati njezinu volju ili je zastupati oslobođena optužbi koje su joj bile stavljene na teret. Naime, kao što je to istaknuto u točki 55. ove presude, to nije pravni lijek koji bi se mogao smatrati pravnim sredstvom neograničene nadležnosti, koje bi ta pravna osoba mogla podnijeti *ipso iure*.

65 Osim toga, iako je točno da postupak uspostavljen člankom 83.a i sljedećim člancima ZANN-a omogućava zaštitu financijskih interesa Unije osiguravanjem pravilne naplate PDV-a, takav cilj ipak ne može opravdati neproporcionalno ugrožavanje jamstava sadržanih u članku 48. Povelje (vidjeti po analogiji ESLJP, od 23. studenoga 2006., Jussila protiv Finske, CE:ECHR:2006:1123JUD007305301, t. 36.). Nije uostalom utvrđeno da bi postupak poput onog o kojem je riječ u glavnom postupku bio nužan za izbjegavanje sustavne opasnosti od nekažnjavanja.

66 Iz toga slijedi da postupak poput onog iz članka 83.a i sljedećih članaka ZANN-a predstavlja očito neproporcionalnu povredu prava zajamčenih člankom 48. Povelje.

67 Iz navedenog proizlazi da članak 48. Povelje treba tumačiti na način da mu se protivi nacionalni propis na temelju kojeg nacionalni sud može pravnoj osobi izreći kaznenu sankciju za kazneno djelo za koje je odgovorna fizička osoba koja je ovlaštena formirati njezinu volju ili je zastupati, ako pravna osoba nije mogla osporavati postojanje tog kaznenog djela.

Drugo pitanje

68 Uzevši u obzir odgovor dan na prvo pitanje, nije potrebno odgovoriti na drugo pitanje.

Troškovi

69 Budući da ovaj postupak ima značaj prethodnog pitanja za stranke glavnog postupka pred sudom koji je uputio zahtjev, na tom je sudu da odluči o troškovima postupka. Troškovi podnošenja očitovanja Sudu, koji nisu troškovi spomenutih stranaka, ne nadoknađuju se.

Slijedom navedenog, Sud (četvrto vijeće) odlučuje:

Članak 48. Povelje o temeljnim pravima Europske unije treba tumačiti na način da mu se protivi nacionalni propis na temelju kojeg nacionalni sud može pravnoj osobi izreći kaznenu sankciju za kazneno djelo za koje je odgovorna fizička osoba koja je ovlaštena formirati njezinu volju ili je zastupati, ako pravna osoba nije mogla osporavati postojanje tog kaznenog djela.

Potpisi